

De unieke wordingsgeschiedenis van de wetenschappelijke methode en haar baanbrekende wonderen

Sinds de verschijning van de verschillende levensvormen op aarde heeft geen enkele soort in zo korte tijd en zo grondig haar stempel op de planeet gedrukt als de 'homo sapiens'. Bovendien is die drastische transformatie er hoofdzakelijk slechts in de laatste driehonderdvijftig jaar van zijn nu tweehonderdduizendjarige geschiedenis gekomen.

Hoe is dit kunnen gebeuren? Ongetwijfeld heeft de tot standkoming van de wetenschappelijke methode in de zeventiende eeuw een succesvolle weg gebaad naar het begrijpen en beheersen van het functioneren van wereld en mens. Maar het ontstaan van deze methode heeft een lang en precair parcours gekend dat evengoed niet had kunnen doorgaan.

Zonder de merkwaardige opleving van de logos en het rationele ordenen van de kosmos bij de antieke Grieken was dit proces nooit op gang kunnen komen en zonder het ontwerp van de wiskundige axiomatiche methode had deze metafysische blik op het bestaan nooit zo'n aanzien kunnen verwerven. De dialectische filosofie, de formele logica en de deductieve wiskunde worden daar en toen samen geboren? Waarom is dit niet ook elders gebeurd?

Gedurende meer dan twee millennia zal dit speculatieve gedachtegoed, met een dualistische opdeling van het bestaan in een minderwaardige zintuiglijke wereld en de verheven oorden van de geest, via een rode draad met toch wel enkele problematische knopen, in een aangepaste of geïntegreerde vorm bewaard blijven. Om dan plots, bevrijd van het dogmatische en metafysische kader van de theologie en de filosofie, door een combinatie van waarnemen en denken, van inductie en deductie, een vruchtbare wetenschappelijke methode te ontwikkelen die binnen de kortste tijd de beschaving ingrijpend zal veranderen, uitmondend in de schokgolven van de industrialisatie en de informatica. Een fascinerende geschiedenis met tal van kritische contingente momenten die ook een ander verloop had kunnen kennen.

In de lezing zullen we de sleutelmomenten van dit verhaal van precaire samenhang van geschiedenis, filosofie en wetenschap en de impact ervan op onze huidige samenleving illustreren.

Rik Verhulst